

παρέμβαση

■ ΤΟΥ **Ηλία Καραβόλια***

Συμβαίνουν πολλά. Και συμβαίνουν με ταχύτατους ρυθμούς, κυοφορώντας εξελίξεις για τις κοινωνίες και τις οικονομίες. Καταρχήν είναι ιστορικής σημασίας η κατάρρευση (σχεδόν) της Ford, η οποία χρωστάει 84 δισεκατομμύρια δολάρια και πρόσφατα βαθμολογήθηκαν τα ομόλογα της ως... σκουπίδια! Τι σημαίνει Ford; Πέρασαν 120 χρόνια από τότε που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το μεγαλύτερο επίτευγμα της βιομηχανικής επανάστασης: το αυτοκίνητο. Όπως έγραψε και ο συντάκτης του Sarajevo Magazine στις 10/9: «Η δανειοληπτική "πτώση" του άλλοτε διαμαντιού στο στέμμα του αμερικανικού καπιταλισμού μπορεί να αποδειχθεί σταγόνα στον ωκεανό. Οι ειδικοί φοβούνται πως αυτή θα είναι η αρχή για μια γενικευμένη "πτώση" των δανείων πολλών αμερικανικών επιχειρήσεων που δεν τα καταφέρνουν· ένα συνολικό ποσό γύρω στο 1 τρισεκατομμύριο δολάρια. Ένας "σεισμός" στην αγορά των εταιρικών junk bonds είναι εύκολο να επεκταθεί σαν πανικός αλλού...».

Όλοι κατανοούμε ότι το μοντέλο του σύγχρονου γνωσιακού καπιταλισμού (Moutang) έχει ήδη αλλάξει. Όλοι ξέρουμε ότι η Facebook δεν χρειάζεται να παράγει περιεχόμενο (το κάνουν τα εκατομμύρια χρήστες της), ότι η Amazon δεν χρειάζεται να έχει πωλητές και βιβλιοπωλεία, και ότι η Airbnb δεν κατέχει ακίνητα, ούτε η Uber κατέχει ταξί. Ο νέος καπιταλισμός της περίφημης οικονομίας του διαμοιρασμού είναι εδώ. Και εμείς είμαστε είτε υπηκόοι του, είτε αφεντικά του (Σημ.: Εξαργάται πότε γινόμαστε παραγωγοί και πότε χρήστες. Εξόχως χρήσιμο επ' αυτού είναι το βιβλίο «Machine-Platform-Crowd: Harnessing the Digital Revolution» των McAfee-Brynjolfsson του MIT).

Ρυθμιστές Αναφοράς

Όμως ο καπιταλισμός προχωρά χέρι-χέρι με την υπερσυσσώρευση, τις ανισότητες και φυσικά τις μεγάλες ευκαιρίες για όσους τον «ακολουθούν». Σε πρόσφατη διαδικτυακή συζήτηση με τον αναλυτή X.B. σημείωσα την εξής ενδιαφέρουσα παρατήρηση: Σε κάθε εποχή πίσω από το κάθε είδος χρήματος κρύβεται ο εκδότης (μεταλλωρύχος) και ο ρυθμιστής αναφοράς (stability regulator). Έτσι σε κάθε εποχή υπάρχει ένας ρυθμιστής του συστήματος. Π.χ. το δολάριο ως παγκόσμιο νόμισμα είχε ως ρυθμιστή αναφοράς το χρυσό μέχρι το 1971 (και μετά ουσιαστικά είχε το πετρέλαιο). Ακόμη και πριν 3500 χρόνια, το Αλάτι, το Ασήμι, το Στάρι ήταν ρυθμιστές αναφοράς στις αυτοκρατορίες και στα βασίλεια. Τι βλέπουμε σήμερα; Όπως πολύ σωστά λέει ο X.B., τώρα οι επενδύσεις έγιναν πιο εξειδικευμένες αφού οι ρυθμιστές αναφοράς «κρύβονται» από την παγκόσμια αγορά, αποκρύπτοντάς μας μια συσχέτιση που αγνοούμε συστηματικά: το αν είναι

Ο Κόσμος που έρχεται

Η αλήθεια είναι ότι όποιος δεν κατανοεί την κεϋνσιανή έννοια της «παγίδας ρευστότητας» και την μαρξική προσέγγιση της «κρίσης υπερσυσσώρευσης» άσκοπα ψάχνει να βρει λογική και ορθόδοξη εξήγηση για τα δρώμενα στη διεθνή οικονομία και τις αγορές

πραγματικά ή πλασματικά τα αποθέματα αγαθών και αξιών που διαπραγματεύονται στις αγορές.

Να προσθέσω ότι κατ' εξοχήν παράδειγμα είναι το γεγονός ότι τα κρυπτονομίσματα έχουν «αντίκρουσμα» άγνωστους και καλοκρυμμένους κώδικες. Φυσικά το διαβόητο blockchain (ιδιωτικά πρωτόκολλα) το είχαμε απο το 1600(!) στις γενοβέζικες και βενετσιάνικες χρηματοπιστωτικές αγορές, ως απομονωμένη συναλλαγή «διαδοχικής πληρωμής» (δηλαδή χέρι με χέρι), και μετά καταγράφονταν διπλογραφικά με χρονικές ακολουθίες ισοσκελισμού σε βιβλία (ως ledger brick books. Σημ.: Διδακτικό εδώ είναι και το βιβλίο «Διπλογραφία – Πώς οι έμποροι της Βενετίας δημιούργησαν τα σύγχρονα χρηματοοικονομικά» της J. White).

Πού «στηρίζεται» όμως στην εποχή μας το παγκόσμιο οικονομικό παίγνιο; Πώς οι κεντρικές τράπεζες εκδίδουν χρήμα με αρνητικό τόκο, αλλά ταυτόχρονα αυτό δεν κυκλοφορεί στην πραγματική οικονομία; Και όλοι ξέρουμε ότι η συνεχόμενη έκδοση χρήματος αρνητικών ή μηδενικών επιτοκίων απλά ανακυκλώνει το υφιστάμενο χρέος, με μόνο κέρδος αυτό των τραπεζών και των κρατών (είσπραξη φόρων-εγγυήσεων). Η αλήθεια είναι ότι όποιος δεν κατανοεί την κεϋνσιανή έννοια της «παγίδας ρευστότητας» και την μαρξική προσέγγιση της «κρίσης υπερσυσσώρευσης» άσκοπα ψάχνει να βρει λογική και ορθόδοξη εξήγηση για

τα δρώμενα στη διεθνή οικονομία και τις αγορές. Η συσσώρευση κεφαλαίου έχει αποσυνδεθεί από την εργασία και σχηματίζεται από καθαρή άυλη τεχνολογική υπεραξία. Ζούμε την εποχή της αναπαραγωγής της συσσώρευσης μέσω άυλου χρήματος – προϊόν χρηματοπιστωτικών τεχνασμάτων – που διευκολύνει η αλγοριθμική τεχνολογία. Ένα σύστημα που κινείται απελπισμένα σε οριακά επίπεδα, τα οποία εξαρτώνται από καθαρά πλασματικό κεφάλαιο.

Η αμερικανική ηγεμονία

Ο δε Τραμπ με τους δασμούς του και τον εμπορικό πόλεμο, καθώς και με αυτόν στις τηλεπικοινωνίες (Huawei και 5G δίκτυα) έχει τρελάνει τις αγορές, αφού συχνά-πυκνά εξαπολύει μύδρους ενάντια στη FED, στην ΕΚΤ και στην Κεντρική Τράπεζα της Κίνας. Η αλήθεια είναι ότι πλέον η αμερικανική ηγεμονία περνάει μέσα από αυτούς τους «πολέμους», αυτές τις «μάχες», αυτό το σκηνικό της άμεσης και έντονης ρητορικής (βλ. συχνή χρήση του twitter απο τον Τραμπ).

Ο πλούσιος πρόεδρος των ΗΠΑ είναι υποτιθέεται το λακανικό «υποκείμενο-πο-υ-γνωρίζει». Συμπεριφέρεται ως αυτός που καλύτερα απ' όλους ξέρει ότι η ταχύτητα μετράει στο να μετασχηματιστεί η είδηση σε γεγονός και να διαμορφώσει τις τιμές των αξιών, και στο να απορροφήσουν τα χρηματιστήρια τους κραδασμούς (και να αποκτήσουν τάσεις οι αγορές).

Τα ιερογλυφικά των χρηματιστηρίων

Όμως ελάχιστοι μάλλον πληροφορούνται τι συμβαίνει στον μυστικιστικό κόσμο των χρηματιστηρίων. Ελάχιστοι διάβασαν ότι αυτό του Hong-Kong θέλει να εξαγοράσει το LSE, του Λονδίνου, και ότι η ένωση των χρηματιστηρίων μοιάζει με «κατάργηση» των εθνών, όπως εύστοχα αναφέρει ο X.B. που μας πληροφορεί για το mega project αυτή την εποχή: λέγεται Jupiter και αφορά τη βύθιση καλωδίου στους ωκεανούς ώστε να επιτευχθεί η ύψιστη ταχύτητα συναλλαγών στις αγορές: 5,4 κλάσματα του δευτερολέπτου διαφορά απο τις σημερινές ταχύτητες. (Σημ.: Στο βιβλίο του «Flashboys» ο M. Lewis έγραψε πριν λίγα χρόνια για αυτά τα καλώδια εντός της επικράτειας των ΗΠΑ, που συνδέουν αλγόριθμους και μηχανές υψηλών συναλλαγών σε χρηματοπιστωτικές εταιρείες που βρίσκονται απομακρυσμένες, π.χ. στο Texas, από τις αγορές της Wall Street αλλά και από τα χρηματιστήρια εμπορευμάτων στο Chicago). Το χρήμα με λίγα λόγια χορεύει σαν τρελό (όχι «για σένα», όπως έλεγε ο Μαρξ πριν 200 χρόνια), αλλά για όσους το «εκδίδουν» ιδιωτικά: βλέπε μόχλευση, παράγωγα, εσωτερικοί δανεισμοί, τιτλοποιήσεις, και άλλα πολλά κοινωνικά ιερογλυφικά της χρηματοοικονομικής μηχανικής που ολοένα και περισσότερο μαθηματικοποιεί τον κόσμο μας.

Γεωπολιτική και Οικονομία

Αυτά και άλλα πολλά συμβαίνουν στην πληνθητική οικονομία. Όπως π.χ. ο πόλεμος για τις ενεργειακές επικράτειες –βλ. πρόταση Τραμπ να αγοράσει(!) τη Γροιλανδία–, η κούρσα για τις σπάνιες γαίες σε Αφρική/Ασία, και φυσικά η μάχη για την Ανταρκτική, ένα ισχυρό γεωπολιτικό παίγνιο. Με αυτά τα δεδομένα, ο σύγχρονος καπιταλισμός επεκτείνεται και αυτοδιορθώνεται. Ενίοτε όμως απορρυθμίζοντας τις αγορές και τις κοινωνίες. Με όπλα του έννοιες όπως τεχνητή νοημοσύνη, ρομποτοποίηση της εργασίας, internet of things και πολλά άλλα hi-tech μελλούμενα, το σύστημα συγχέεται με ένα σκηνικό παγκοσμίως όπου τα έθνη και οι εταιρείες θα μάχονται στο να μην μείνουν πίσω. Θεσμοί, ηγέτες, δομές και κοινωνικοί φορείς θα προσπαθούν να προσαρμόζονται στην τεχνολογική επέλαση του συστήματος. Αυτοί οι λαοί που τελικά θα μένουν πίσω στις εξελίξεις είναι τελικά αυτοί που θα ζουν με έντονες κοινωνικές ανισότητες.

Τα δεδομένα αυτά δυστυχώς τα προστάζει το γεγονός ότι βρισκόμαστε στο ακραίο εσωτερικό όριο της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής υπερεπέκτασης, που ναι μεν κατάφερε να ανεβάσει το βιοτικό επίπεδο εκατομμυρίων ανθρώπων στον πλανήτη, συχνά-πυκνά όμως απειλεί και τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Στο χέρι μας είναι να κάνουμε πιο ανθρώπινο το Σύστημα, πιο ορατό τον Κόσμο που έρχεται...

* Ο Ηλίας Καραβόλιας είναι Οικονομολόγος